

Sygn. akt II Ca 1389/23

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

5 września 2023 r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodniczący: sędzia Karolina Obrębska

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w dniu 5 września 2023 r. w Poznaniu

sprawy z powództwa (...) S.A. z siedzibą w W.

przeciwko E. Z.

o zapłatę

na skutek apelacji powódki

od wyroku zaocznego Sądu Rejonowego w Kościanie

z dnia 24 listopada 2022 r.

sygn. akt I C 598/18

1. prostuje oczywistą omyłkę w rubrum zaskarżonego wyroku w ten sposób, że w miejsce siedziby powódki: „ w B.”, wpisuje: w W.;
2. oddała apelację;
3. zasądza od powódki na rzecz pozwanej 450 zł z tytułu zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

/-/ Karolina Obrębska

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Kościanie wyrokiem z 24 listopada 2022 r. wydanym w sprawie I C 598/18 z powództwa (...) S.A. w W. przeciwko E. Z. o zapłatę:

1. oddalił powództwo,
2. zasądził od powódki na rzecz pozwanej 4 928 zł brutto tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego udzielonego pozwanej z urzędu wraz z odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty oraz od powódki na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Kościanie kwotę 1 651 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty tytułem nieuiszczonych kosztów procesu.

Apelację od tego wyroku złożyła powódka, zaskarżając go w części, tj. co do kwoty 3667 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 5 maja 2018r. do dnia zapłaty.

Zaskarżonemu orzeczeniu zarzuciła naruszenie:

1. art. 82 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie, podczas gdy pozwana podczas pospisywania umowy nie była osobą ubezwłasnowolnioną, zatem nie występował stan braku rozeznania, czy niemożność zrozumienia własnych zachowań,
2. art. 405 k.c. w zw. z art. 410 § 2 k.c. przez niezastosowanie, albowiem pozwanej została wypłacona kwota 8 250 zł, a tym samym, w świetle przeprowadzonego przez Sąd I instancji postępowania świadczenie spełnione przez powoda na rzecz pozwanej należy uznać za nienależne, podlegające zwrotowi w kwocie udzielonego kapitału,
3. art. 720 § 1 k.c. przez brak zasądzenia zwrotu pożyczki do wysokości kwoty nominalnej pomimo zobowiązania umownego pozwanej do zwrotu rzeczowej kwoty,
4. art. 233 k.p.c. przez ustalenie, że pozwana w chwili zawierania umowy działała w stanie wyłączającym świadome powzięcie decyzji, podczas gdy dokonywała regularnych wpłat zgodnie z harmonogramem stanowiącym załącznik do umowy.

Na tej podstawie powódka wniosła o:

- zmianę zaskarżonego wyroku i zasądzenie od pozwanej na rzecz powódki 3667 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 5 maja 2018r. do dnia zapłaty,
- zasądzenie od pozwanej na rzecz powódki kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych za obie instancje, ewentualnie
- uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji w innym składzie.

W **odpowiedzi na apelację** pozwana wniosła o oddalenie apelacji i zasądzenie od powódki na jej rzecz kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego udzielonej pozwanej z urzędu w postępowaniu apelacyjnym, według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Niniejsza sprawa była rozpoznawana w postępowaniu uproszczonym. W związku z tym, zgodnie z art. 505¹³ § 2 k.p.c., jeżeli sąd drugiej instancji nie przeprowadził postępowania dowodowego, uzasadnienie wyroku powinno zawierać jedynie wyjaśnienie podstawy prawnej rozstrzygnięcia z przytoczeniem przepisów prawa. Sąd Okręgowy dowodów nie przeprowadził, więc ograniczył się do wyjaśnienia podstawy prawnej wydanego w drugiej instancji orzeczenia.

Zarzut obraży art. 405 k.c. w zw. z art. 410 § 2 k.c. przez ich niezastosowanie okazał się bez znaczenia dla rozstrzygnięcia, gdyż nie odnosi się do roszczenia stanowiącego przedmiot rozpoznania. Należy zauważyć, że w uzasadnieniu pozwu, a nadto w piśmie procesowym z 4.10.2018r. (k. 27v.) pełnomocnik powódki wyraźnie wskazał, że powództwo opiera się na podstawie podpisanego przez pozwaną weksla, którego dokument został do pozwu załączony w oryginale. Po sporządzeniu opinii biegłego pełnomocnik powódki w piśmie z 30.09.2022r. (k. 235-236) wniósł, z ostrożności procesowej, „na wypadek nieuwzględnienia roszczenia powódki z przedłożonego weksla i uznania umowy pożyczki za nieważną (...)”, o zasądzenie dochodzonej kwoty na podstawie przepisów o nienależnym świadczeniu, tj. art. 405 k.c. w zw. z art. 410 § 2 k.c.

W związku z tym należy zauważyć, że z mocy art. 505⁴ § 1 k.p.c. ustawodawca wprowadził zakaz zmiany powództwa w postępowaniu uproszczonym. Przepis ten kreuje istotne wyjątki od ogólnych reguł procesowych obowiązujących w postępowaniu „zwykłym”, polegające, m.in., na niedopuszczalności przedmiotowych zmian powództwa (art. 193 § 1 k.p.c.). Celem tej normy jest stabilizacja (niezmiennosc) już od początku postępowania podmiotowo-przedmiotowego

zakresu sprawy, co pozwala sądowi skupić się na badaniu stanu faktycznego i prawnego relewantnego dla określonego roszczenia między konkretnymi podmiotami.

Bezwzględny zakaz przedmiotowych zmian powództwa (art. 505⁽⁴⁾ § 1 zd. 1 k.p.c.) oznacza wyłączenie dopuszczalności wszelkich zmian jakościowych (wystąpienie z nowym roszczeniem zamiast lub obok dotychczasowego) i ilościowych (żądanie świadczenia pieniężnego na podstawie tego samego tytułu w wyższej kwocie albo też innego świadczenia opiewającego na rzeczy oznaczone co do gatunku w większej ilości) żądania oraz jego podstawy faktycznej (to samo żądanie oparte na odmiennych przytoczeniach faktycznych) - zob. m.in. Komentarz do art. 505⁽⁴⁾ k.p.c. pod red. nacz. Ryłski/red. cz. III Ols 2023, wyd. 2/A. Ols).

W niniejszej sprawie Sąd Rejonowy nie zastosował art. 505¹ § 3 k.p.c. (wprowadzonego z dniem 7.11.2019r.), umożliwiającego rozpoznanie sprawy z pominięciem przepisów o postępowaniu uproszczonym, więc powołane wyżej ograniczenia procesowe obowiązywały w toku postępowań przed sądami obu instancji.

Mając wyżej przedstawione okoliczności na uwadze należy wskazać, że roszczenie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia, zgłoszone „na wypadek nieuwzględnienia roszczenia głównego”, okazało się niedopuszczalne, a przez to bezskuteczne, więc nie mogło stanowić przedmiotu rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. Takie żądanie narusza bowiem zakaz wprowadzania w toku postępowania zmian przedmiotowych powództwa, gdyż roszczenia z weksla i z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia mają zarówno odmienne podstawy prawne, jak i faktyczne.

W związku z powyższym przedmiot rozpoznania sądów obu instancji stanowiło wyłącznie roszczenie wekslowe, a tak sformułowana podstawa faktyczna powództwa wraz z żądaniem pozwu stanowiła punkt wyjścia do merytorycznego rozpoznania sprawy. W ten sposób powódka wytyczyła bowiem przedmiotowe granice sporu: chodzi wyłącznie o roszczenie wekslowe, którego dowodem koniecznym i wystarczającym jest sam weksel.

Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 233 k.p.c., w ramach którego wskazano na dokonanie błędnych ustaleń, należy zauważyć, że w postępowaniu uproszczonym podstawy zaskarżenia wyroku w drodze apelacji zostały wymienione enumeratywnie. W związku z tym apelację można oprzeć jedynie na zarzutach naruszenia prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie oraz naruszeniu przepisów postępowania, jeżeli mogło ono mieć wpływ na wynik sprawy (art. 505⁹ § 1¹ k.p.c.). W związku z powyższym podstawą zarzutu nie może być np. błędne ustalenie stanu faktycznego sprawy przez sąd I instancji. W literaturze (por. Manowska, Postępowania odrębne, s. 323) słusznie dostrzeżono, że błąd w ustaleniach faktycznych może zostać zgłoszony pośrednio przez podniesienie zarzutu naruszenia przepisów postępowania mających istotny wpływ na wynik sprawy, np. przez naruszenie zasady swobodnej oceny dowodów. Jednak w takim przypadku, dla skuteczności zarzutu, konieczne jest wskazanie konkretnych dowodów wadliwie ocenionych i uchybień sądu w tym zakresie. Art. 233 § 1 k.p.c. wyraża bowiem tzw. zasadę swobodnej oceny dowodów przez sąd, o której przekroczeniu można mówić tylko wówczas, gdy sąd uchybi określonym w tej normie regułom oceny dowodów, skutkiem czego wyprowadzone wnioski będą bezpodstawne, a poczynione ustalenia błędne. Tymczasem powódka, podnosząc zarzut obrazy art. 233 k.p.c. (bez wskazania konkretnej jednostki redakcyjnej, tj. § 1), nie zanegowała prawidłowości dokonanej przez Sąd Rejonowy oceny dowodu z opinii biegłego, która stanowiła podstawę ustaleń dotyczących stanu psychicznego pozwanej w chwili zawarcia spornej umowy i wydania weksla. W takiej sytuacji tak sformułowany zarzut naruszenia przepisów procesowych nie mógł więc być skuteczny i nie doprowadził do zakwestionowania ustaleń faktycznych.

Mając powyższe okoliczności na uwadze podstawę rozstrzygnięcia sądu odwoławczego stanowiły ustalenia faktyczne Sądu Rejonowego. W świetle wskazanych ustaleń brak podstaw do uwzględnienia zarzutów naruszenia przepisów prawa materialnego.

Wbrew stanowisku apelującej nie doszło do obrazy art. 720 § 1 k.c., gdyż w sprawie, w której przedmiotem rozpoznania było wyłącznie roszczenie z weksla, wskazany przepis nie miał zastosowania.

Nie ma nadto racji skarżąca podnosząc zarzut naruszenia art. 82 k.c. Zastosowanie normy wynikającej z tego przepisu nie jest uzależnione od ubezwłasnowolnienia pozwanej, co w sposób oczywisty wynika z treści przepisu. Taka wykładnia nie jest zatem uprawniona.

Powódka opierała żądanie zasądzenia dochodzonej pozewm należności na wekslu własnym wystawionym przez pozwaną. Był to weksel in blanco (art. 10 Prawa wekslowego), służący zabezpieczeniu roszczeń powódki wynikających z zawartej przez strony umowy pożyczki, który został uzupełniony przez powódkę na kwotę 13 699,70 zł.

Jeżeli powód potwierdza swe prawo dokumentem o cechach określonych w art. 101 Prawa wekslowego, to na pozwanym spoczywa ciężar udowodnienia zarzutów tamujących lub niweczących roszczenie, wynikających ze stosunku podstawowego, jak również zarzutów związanych z wypełnieniem weksla niezgodnie z porozumieniem wekslowym. Taki rozkład ciężaru dowodu wynika z ogólnej reguły wyrażonej w art. 6 k.c., a także art. 10 i 17 Prawa wekslowego. W sprawie niniejszej pozwana mogła za pomocą podniesionych zarzutów doprowadzić do oddalenia powództwa wykazując, że roszczenie wierzyciela ze stosunku podstawowego w całości lub w części nie istnieje. Wydanie wierzycielowi weksla stwarza bowiem domniemanie istnienia, w chwili wydania, wierzytelności w wysokości sumy wekslowej i przesuwa w ten sposób ciężar dowodu przeciwnego na dłużnika (tak: wyrok SN 18.11.1999r., I CKN 215/98, publ. OSN 2000/7-8/128; wyrok SN z 20.07.2008r., V CK 9/06; uchwała SN z 7.01.1967r., III CZP 19/66, publ. OSN 1968/5/79; I. Heropolitańska. Prawo wekslowe i czekowe. Praktyczny komentarz, LEX 2011, kom. do art. 17 t. 7).

W okolicznościach sprawy pozwana wykazała, że w dniu zawarcia umowy pożyczki i wystawienia weksla in blanco znajdowała się w stanie wyłączającym świadome i swobodne powzięcie decyzji oraz wyrażenie woli, w związku z tym nie doszło do powstania stosunku zobowiązaniowego między stronami wynikającego z umowy pożyczki. Podpisana przez strony umowa okazała się bowiem bezwzględnie nieważna, a w konsekwencji nie wywołała zamierzonych w niej skutków prawnych. Z tej przyczyny nie mogło dojść do wypełnienia weksla, skoro zobowiązanie wekslowe nie mogło w ogóle powstać (por. art. 10 pr. weksl.). W rezultacie powództwo oparte wyłącznie na zobowiązaniu wekslowym nie mogło zostać uwzględnione.

Z tych przyczyn , na podstawie art. 385 k.p.c., apelacja podlegała oddaleniu.

Rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego uzasadniał art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Pozwana w całości wygrała sprawę w II instancji, więc należał jej się zwrot od powódki kwoty 450 zł z tytułu wynagrodzenia jej pełnomocnika, określonego na podstawie § 2 pkt 3 i w związku z § 10 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

W sprawie pozwana w dniu 19.06.2018r. udzieliła pełnomocnictwa radcy prawnemu M. K. (k. 24 - załącznik do odpowiedzi na pozew), na które pełnomocnik powoływał się w każdym swym dalszym piśmie procesowym jako na podstawę swego udziału w sprawie. Z treści akt sprawy nie wynika nadto, by r.pr. M. K. został ustanowiony przez sąd pełnomocnikiem z urzędu.

Sąd Okręgowy z urzędu sprostował oczywiste omyłki pisarskie w rubrum swego orzeczenia.

/-/ Karolina Obrębska